INFORMAŢII PRIVIND STAREA DE SPIRIT DIN ROMÂNIA ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1888

DE

GH. PLATON

Începutul anului 1888 se caracterizează — lucrul este cunoscut — prin puternice mişcări politice şi sociale. Între acţiunile „Opoziţiei unite" şi mişcările ţărăneşti există un corespondent a cărui geneză a fost stabilită în literatura noastră de specialitate. Fără să fie determinante, acţiunile politice întreprinse cu scopul de a răsturna guvernul liberal au creat un climat favorabil pentru răscoalele ţărăneşti — cel puţin, în ceea ce priveşte centrele mai importante din apropierea capitalei.

Starea de spirit a ţărănimii, generată de condiţiile create de politica socială a regimului burghezo-moşieresc, aşa cum s-a apreciat, a fost uşor de exploatat de conducătorii „Opoziţiei unite" „prin promisiuni demagogice" [1]. Deşi — în cadrul campaniei antiguvernamentale — „acţiunea socială era considerată numai un mijloc de intimidare a guvernului şi a regelui, neavînd ca scop crearea unui strîns contact cu masele, pentru cunoaşterea şi remedierea nevoilor lor", lupta socială fiind considerată doar „un auxiliar al celei politice", evenimentele, depăşind intenţiile organizatorilor, au luat o altă înfăţişare. Prin evoluţia firească a lucrurilor, aspectul social s-a impus [2].

Aprecierea, deşi motivează, mai mult, participarea de masă la acţiunile iniţiate de „Opoziţia unită", raţiunea socială a acestei participări este valabilă, în parte şi în privinţa mişcărilor ţărăneşti din perioada la care ne referim. Acestea, deşi nu sînt generate de acţiunile „Opoziţiei" şi nici nu se confundă cu manifestările ei, păstrează totuşi un corespondent care, dincolo de semnificaţiile generale cu caracter social a primei mari răscoale ţărăneşti din România, conferă evenimentelor unele aspecte particulare care solicită a fi comunicate.

Documentul pe marginea căruia schiţăm observaţiile noastre, fără să aducă în discuţie date cu caracter spectacular, oferă cîteva precizări de natură să sugereze mai veridic starea de spirit generală şi maniera în care s-a reflectat în conştiinţa contemporanilor — a marii majorităţi a acestora — evenimentele din primăvara anului 1888.

Scrisoarea ce o reproducem în anexă, adresată lui Ioan Micu-Moldovan, aflată în voluminosul fond arhivistic ce a rămas de la ilustrul cărturar transilvănean [3],

---

[1] P. Cîncea, *Formarea Opoziţiei Unite şi acţiunile sale în februarie, martie 1888, Studii şi materiale de istorie modernă*, vol. III, Buc., 1963, p. 323.

[2] *Ibidem*, p. 341.

[3] Arhiva Academiei R.S.R. Filiala Cluj, *Corespondenţă*, Ion Micu-Moldovan, mapa M/2, document nr. 4362.

aparţine nepotului acestuia, Ioan Moldovan, tipograf în redacţia ziarului de limbă germană din Bucureşti, „Bukarester Tagblatt".

Autorul, fără să fie un erudit, se dovedeşte un observator înzestrat cu reale calităţi, ce pot fi verificate şi din corespondenţa anterioară. În acest sens pledează corespondenţa expediată din Sibiu, în 1883, 1884 şi 1885 [4] dar — mai ales — acea din Pesta. În afara scrisorilor în care descrie oraşul, modul de viaţă şi condiţiile în care s-a angajat să lucreze [5], un interes special — în sensul celor discutate mai sus — îl prezintă două scrisori: una în care relatează aspecte privind expoziţia internaţională de la Budapesta, din vara anului 1885 [6], iar alta în care descrie, cu multă culoare, primirea entuziastă făcută de populaţia capitalei maghiare delegaţiei franceze, alcătuită din reprezentanţi de frunte ai vieţii culturale şi artistice: poetul François Copée, compozitorii Massenet şi Delibes — care şi-au dirijat compoziţiile în spectacole special programate — precum şi din bătrînul inginer Ferdinand de Lesseps [7]. Sublinierea acestor aspecte este semnificativă pentru orientarea spirituală a tînărului tipograf.

La începutul lunii februarie 1887 scrie din Bucureşti. Exprimîndu-şi dezamăgirea faţă de primirea ce i-o făcuse I. Bianu, căruia-i fusese recomandat de unchiul său, fireşte, măcinat de boala ce o contractase în timpul exercitării meseriei de tipograf, tînărul Moldovan îşi exprimă speranţa — consemnată, într-o oarecare formă, şi în scrisoarea ce o publicăm — că, în viitor, va putea să lucreze în cadrul tipografiei seminariale din Blaj [8].

Din întreaga corespondenţă, scrisoarea din 6 mai 1888 prezintă cel mai mare interes. Ioan Moldovan nu face reflecţii teoretice asupra problemei agrare sau asupra regimului politic din România. El observă şi notează. Spiritul de observaţie, cultivat firesc în cursul activităţii sale profesionale, îi îngăduie să recepteze, să surprindă detalii care nu frapează pe omul obişnuit. Informaţiile sale, deşi sumare, sînt autentice, judecăţile imparţiale.

Încă de la început, el defineşte caracterul veridic al informaţiilor ce le oferă, în raport cu acele — tendenţioase — din presa guvernamentală sau din cea care servea opoziţia. Ferindu-se să facă aprecieri cu privire la cauzele care au determinat răscoalele din primăvara anului 1888, I. Moldovan, prin cîteva notaţii sugestive, caracterizează situaţia tragică a ţăranilor.

Interesantă este relatarea cu privire la maniera de reflectare în conştiinţa ţăranilor a conflictelor politice care agitau ţara. Ţăranii erau ostili *roşiorilor*, denumire

[4] *Ibidem*, doc. nr. 4352, 4353, 4354.

[5] Vezi, spre exemplu, doc. nr. 4356, din 25 iunie 1885.

[6] *Ibidem*, doc. nr. 4358, din 1 august 1885. Românii — cei din cadrul dublei monarhii, desigur — notează I. Moldovan, printre altele, sînt reprezentaţi doar „în două chilii". De asemenea, „România încă are aici mai multe tablouri: Argeş, Suceava, Doljiu, Ialomiţa, Surduş, un cioban, un ţăran din Moldova şi un altul din Craiova, aceştia doi din ceară făcuţi şi tare urîţi la faţă, cu veştminte nu frumoase".

[7] *Ibidem*, doc. nr. 4359, din 12 august 1885.

[8] *Ibidem*, doc. nr. 4361; scrisoarea din 1 februarie 1887. Consemnînd cu amărăciune că la Bucureşti s-a izolat „cu totul", tînărul notează că i-a relatat lui Bianu că nu doreşte să se reîntoarcă în Transilvania *numai* pentru faptul că nu vrea să se vorbească „că uite a fost şi el în *ţară* şi nu s-a pricopsit cu nimic şi vine aici să se hrănească prin cine ştie ce mijloace". Bianu i-a replicat: „...aşa sînt ardelenii, ei cugetă că fiecare care vine în România trebuie să se facă împărat şi că asta este numai o superstiţie la ei". Este, aici, ilustrat, sentimentul încrederii depline pe care românii din Transilvania o nutreau pentru *ţara* de dincoace de Carpaţi, ca sprijin în realizarea dezideratelor generale ale neamului. Chiar dacă, în cazuri particulare — unul este acel relatat de noi — realitatea practică a desminţit, în parte, năzuinţele individuale, lucrul apare firesc, elementul dominant, general, apare şi rămîne valabil. De altfel, Bianu, el însuşi ardelean, a slujit cu abnegaţie, cu scrisul şi cu fapta, aspiraţiile poporului, acordînd sprijin eficient, ca şi în cazul nostru, tuturor transilvănenilor care-l solicitau.

sub care erau desemnați liberalii, partizanii guvernului lui I. Brătianu și pretindeau să li se dea pămînturile promise de *albișori*, adică de albi, reprezentanți ai „Opoziției unite". Întreaga furie a țăranilor răsculați se îndrepta, mai ales, împotriva acelora care erau de partea *roșiorilor*.

Informația este deosebit de interesantă. Rezultă de aici — lucrul este cert — că reprezentanții „Opoziției unite", în campania lor demagogică nu au omis să promită pămînt țăranilor[9]. Reacția acestora însă nu a fost determinată de simpla instigare politică. Ea avea rădăcini mai adînci, fiind provocată de inconsistența măsurilor — în domeniul problemei agrare — adoptate în timpul lungii guvernări liberale. Între promisiunile făcute în preajma războiului de independență și realitatea anului 1888 distanța era enormă.

Notațiile autorului, deși lapidare, reliefează adevăratul caracter al conflictelor politice care, pornind de la principii — de multe ori demagogic afișate — degenerau în adevărate „scandaluri".

Trecînd peste elementele intime, cu caracter particular, considerăm că știrile cuprinse în scrisoarea pe marginea căreia ne-am schițat observațiile, fără să aducă în discuție elemente noi, completează cadrul general deja cunoscut, oferind indicii în plus pentru formularea unor concluzii largi și definitive cu privire la atmosfera internă din primăvara anului 1888.

---

9 Nu cunoaștem, din păcate, natura acestor promisiuni; credem însă că agitația în acest sens nu depășea limitele programului junimist căruia „Epoca" îi făcea atît de mare publicitate și pe care P. P. Carp, proaspăt ministru ad interim la domenii, se grăbea să-l oficializeze. Cf. „Epoca", III, nr. 736, 6/18 V, 1888 și nr. 779 28/VI/10 VII, 1888.

„Voința națională", la rîndul ei, condamna „propaganda criminală a „Opoziției unite", considerată ca fiind „singura cauză a răscoalei...". Cf. „Voința națională", an. V, nr. 1081, 6/18 aprilie 1888. Vezi și an. VI, nr. 1294 și 1397, 4/16 ianuarie, 12/24 mai 1889.